WIKIPÉDIA

Therizinosauroidea

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **therizinosaurusok** vagy **segnosaurusok** theropoda dinoszauruszok, melyek a **Therizinosauroidea** kládhoz tartoznak. A therizinosauroideák fosszíliáira Mongólia, Kína, és Észak-Amerika nyugati részének késő kréta időszaki rétegeiben találtak rá. A mellső lábak, a koponya és a csípő jellemzői alapján egyaránt hasonlóságot mutatnak madarak közeli rokonaival, a maniraptorákkal, illetve a többi theropodával.

A *therizinosaurus* név az ógörög *therizo* („lekaszál" vagy „levág") és *sauros* („gyík") szavak összetételéből származik. A korábbi elnevezés, a *segnosaurus* a latin *segnis* („lassú" vagy „lomha") és az ógörög *sauros* („gyík") szavakból ered.

Therizinosauroidea

Evolúciós időszak: kora kréta – késő kréta

A *Nothronychus* rekonstrukciója

Természetvédelmi státusz

Fosszilis

Rendszertani besorolás

Ország:	Állatok *(Animalia)*
Törzs:	Gerinchúrosok *(Chordata)*
Altörzs:	Gerincesek *(Vertebrata)*
Osztály:	Hüllők *(Reptilia)*
Öregrend:	Dinoszauruszok *(Dinosauria)*
Rend:	Hüllőmedencéjűek *(Saurischia)*
Alrend:	Theropoda
Öregcsalád:	**Therizinosauroidea** Malejev, 1954

Családok

- Alxasauridae
- Therizinosauridae (típus)

Hivatkozások

A Wikifajok tartalmaz ***Therizinosauroidea*** témájú rendszertani információt.

A Wikimédia Commons tartalmaz ***Therizinosauroidea*** témájú kategóriát.

Tartalomjegyzék

Anatómia

Az *Erlikosaurus* elavult, négy lábon álló, prosauropoda-szerű rekonstrukciója

A therizinosauroideák egy sor meglehetősen egyedi és gyakran zavarba ejtő tulajdonsággal rendelkeztek. Nyakuk hosszú, törzsük széles volt, és a prosauropodákhoz hasonlóan a hátsó lábuk négy ujján jártak. Különleges csípőjük hátrafelé állt, és részben egybeforrt, ami az őslénykutatókat kezdetben a madármedencéjű (ornithischia) dinoszauruszokra emlékeztette. Karmaik és mellső lábaik leginkább a húsevő theropodákéra hasonlítottak. Mivel a korai leletek hiányosak voltak, egyes őslénykutatók, például Gregory S. Paul úgy vélték, hogy a segnosaurusok alrendje (a *Therizinosaurust* ekkor még nem tekintették a csoport tagjának), a kezdetleges dinoszauruszok késői túlélője lehet, és néha azt feltételezték róla, hogy a prosauropodák és az ornithischiák közti átmenetet képviseli. A prosauropodákkal való feltételezett kapcsolat miatt a korai ábrázolásokon (beleértve Paul illusztrációit is) a segnosaurusokat félig négy lábon járó állatokként ábrázolták, később azonban a csuklók madárszerű felépítése miatt kizárták ezt a helyváltoztatási módot.[1] Emellett ez vezette rá Pault, hogy 1986-ban besorolja a segnosaurusokat Robert T. Bakker Phytodinosauria főrendjébe, amely tartalmazta a madármedencéjűeket, a prosauropodákat és a sauropodákat a „tompa, kanálszerű koronával ellátott, a növények darabolására alkalmas fogak" alapján.[1]

Az *Alxasaurus* 1990-es évek közepén történt felfedezése óta nyilvánvaló, hogy ezek az állatok sokkal több theropoda jellemzővel rendelkeztek, mint ahogy azt korábban gondolták róluk, továbbá általánosan elfogadták, hogy a *Therizinosaurus* is a Segnosauria csoport tagja, és húsevő őseitől eltérően növényevőként élt.[2] A fejlett therizinosauroideák és a többi theropoda közti kapcsolatot nagy mértékben tisztázta, hogy felfedezték a csoport olyan, kevésbé fejlett tagjait, mint például a *Beipiaosaurus* (1999) és a *Falcarius* (2005).[3] A *Falcariust* leíró tudósok megjegyezték, hogy az állat egy közbülső állapotot képvisel a húsevő maniraptorák és a növényevő therizinosauroideák között.[4] Habár jelenleg theropodaként osztályozzuk őket, a therizinosauroideák koponyája jobban emlékeztet a sauropodákéra, emellett állcsontjuk és fogaik alakja szintén a növényevőkére hasonlít.

A therizinosauroideák legfontosabb jellemzői között szerepelnek a mellső lábak megnagyobbodott karmai, melyek hossza a *Therizinosaurus* esetében elérhette az 1 métert.[5][6][7] Mellső lábaik szokatlan mozgási tartománya lehetővé tette, hogy olyan szögben tudják elmozdítani a végtagjaikat, ami más theropodák számára elérhetetlen, tovább erősítve azt az elképzelést, hogy főként növényevők voltak. Ezek az állatok talán hosszú, görbe karmaikat használták a levelekkel teli ágak megragadására, az ősi óriáslajhárokhoz hasonlóan.[8] A *Beipiaosaurus* bőrének lenyomata arra utal, hogy a therizinosauroideákat a compsognathidák közé tartozó *Sinosauropteryxéhez* hasonló kezdetleges pehelytollszerű struktúrákból álló tolltakaró fedte,[3] a hosszabb, egyszerűbb tollszárszerű képződmények pedig feltehetően a párválasztás közbeni pózolásnál játszottak szerepet.[3][9] A therizinosauroideák, mérete nagy változatosságot mutatott, a kis 2,2 méteres hosszúságú[10] *Beipiaosaurustól* a legnagyobb dinoszauruszok közé tartozó, 10 méteres és körülbelül 5 tonna tömegű[11] *Therizinosaurusig*.

Egy therizinosauroidea tojás belseje

Rendszertan

Taxonómia

Rinchen Barsbold és A. Perle 1980-ban a Segnosauria csoportot a Theropoda alrendágaként nevezte el.[12] Dong Zhiming (Tung Cse-ming) (1992-ben) továbblépett és egy saját rendbe, a **Segnosaurischiába** helyezte el a segnosaurusokat. Ezt az elnevezést azonban elvetették, amikor felfedezték hogy a segnosaurusok egy külön csoportot képviselnek a theropoda alrenden belül. J. M. Clark és szerzőtársai 2004-ben a Segnosaurischia csoportot a Therizinosauroidea szinonimájává tették.

A *Nanshiungosaurus* rekonstrukciója

A **Therizinosauroidea** öregcsaládot Jevgenyij Malejev hozta létre 1954-ben, a bizarr óriás karmú theropoda, a *Therizinosaurus* számára. Mikor később felismerték, hogy a *Therizinosaurus* egy fejlett segnosaurus, a Therizinosauroidea egy új filogenetikai definíciót kapott, ami ide sorolta be mindkét csoportot, a régi Segnosauria nevet pedig a filogenetikai tanulmányokban az új váltotta fel, főként azért, mert a Segnosauria használata kizárta azt az elképzelést, ami szerint ezek az állatok a prosauropodák rokonai.

- **Therizinosauroidea öregcsalád**
  - *Beipiaosaurus* nem
  - *Falcarius* nem
  - *Suzhousaurus* nem
  - **Alxasauridae család**
    - *Alxasaurus* nem
  - **Nanshiungosauridae család**
    - *Nanshiungosaurus* nem
  - **Therizinosauridae család**
    - *Enigmosaurus* nem
    - *Erliansaurus* nem
    - *Erlikosaurus* nem
    - *Neimongosaurus* nem
    - *Nothronychus* nem
    - *Segnosaurus* nem
    - *Therizinosaurus* nem

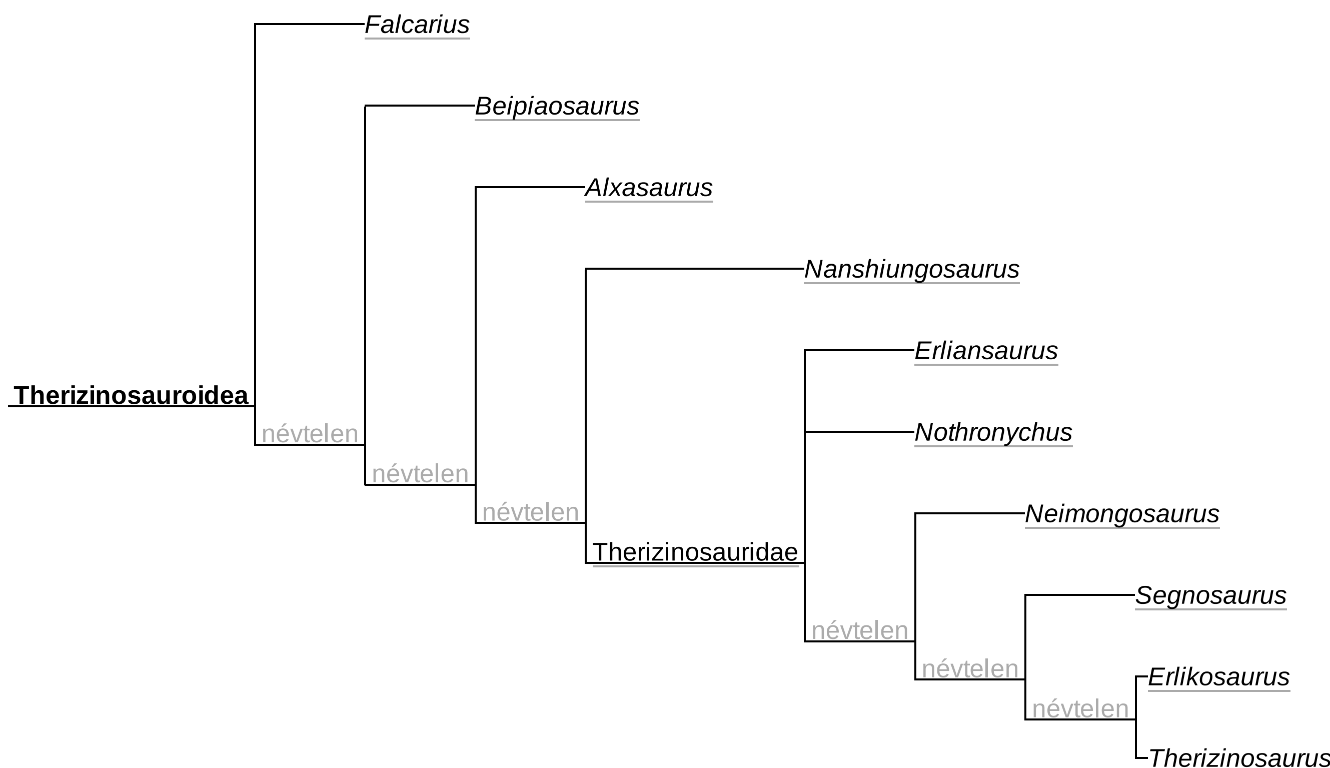
A további lehetséges therizinosauroideák közé tartozik a *Thecocoelurus* és a kora jura időszakban élt *Eshanosaurus*, amely talán a legkorábbi ismert coelurosaurus, amennyiben tényleg ehhez a csoporthoz tartozik.

Törzsfejlődés

A **Therizinosauria** kládot először Dale Russell definiálta 1997-ben az *Alxasaurus*, az *Enigmosaurus*, az *Erlikosaurus*, a *Nanshiungosaurus*, a *Segnosaurus*, a *Therizinosaurus* és valamennyi olyan taxon közös csoportjaként, melynek tagjai közelebb állnak ezekhez a nemekhez, mint az oviraptorosaurusokhoz, az ornithomimosaurusokhoz és a troodontidákhoz. Paul Sereno 2005-ben úgy módosította ezt a definíciót, hogy a leginkább beletartozó kládok között szerepeljen a *Therizinosaurus*, de ne tartozzon ide az *Ornithomimus*, az *Oviraptor*, a *Shuvuuia*, a *Tyrannosaurus* vagy a *Troodon*.[13]

A Therizinosauroidea nevet, melyet korábban öregcsaládnévként használtak, filogenetikai definíció nélkül, Zhang (Csang) és szerzőtársai definiálták először 2001-ben, mint olyan kládot, ami tartalmaz minden theropodát, amely közelebbi rokonságban áll a *Therizinosaurusszal*, mint a madarakkal (e meghatározás felváltja a kládként még nem definiált Segnosauriát). Ez a definíció azonban ugyanazt a csoportot jelöli ki, mint a korábbi Therizinosauria. Clark 2004-ben egy alternatív meghatározással állt elő (a *Therizinosaurus* és a *Beipiaosaurus* utolsó közös ősét és valamennyi leszármazottját ide sorolva), ami egy szűkebb csoportot definiál, kizárva a kezdetlegesebb therizinosauroideákat, például a *Falcariust*, és lehetővé téve, hogy a Therizinosauria továbbra is használatban maradjon egy olyan nagyobb csoport számára, ami valamennyi therizinosaurust tartalmazza. Ezt, a Therizinosauroideát „teljes csoportnak" tekintő definíciót használta fel Maryanska és Barsbold (2004-ben), valamint Paul Sereno (2005-ben), de a későbbiekben más szerzők is átvették, például Senter (2007-ben).[13][14][15]

Az alábbi kladogram Phil Senter, 2007-es elemzése alapján készült.[15]

Jegyzetek

1. Paul, G.S.. *Predatory Dinosaurs of the World, a Complete Illustrated Guide*. New York: Simon and Schuster, 464. o. (1988)
2. Russell, D.A., and Dong, Z. (1993). „The affinities of a new theropod from the Alxa Desert, Inner Mongolia, People's Republic of China - Results from the Sino-Canadian Dinosaur Project". *Canadian Journal of Earth Sciences* **30**, 2107–2127. o.
3. Xu, X., Tang, Z-L., and Wang, X-L. (1999). „A therizinosauroid dinosaur with integumentary structures from China". *Nature* **399**, 350–354. o.
4. Kirkland, J.I., Zanno, L.E., Sampson, S.D., Clark, J.M., and DeBlieux, D.D. (2005). „A primitive therizinosauroid dinosaur from the Early Cretaceous of Utah". *Nature* **435**, 84–87. o.
5. Barsbold, R. (1983). "Carnivorous dinosaurs from the Cretaceous of Mongolia [in Russian]." *Trudy, Sovmestnaâ Sovetsko−Mongol'skaâ paleontologičeskaâ èkspediciâ*, **19**: 1–120.
6. Rozhdestvensky, A.K. (1970). "On the gigantic claws of mysterious Mesozoic reptiles." *Paleontologischeskii Zhurnal*, 1970(1): 131-141.
7. Rozhdestvensky, A.K. (1970). "Giant claws of Enigmatic Mesozoic Reptiles." *Paleontology Journal*, **4**(1): 117-125.
8. Burch, S. (2006). „The range of motion of the glenohumeral joint of the therizinosaur *Neimongosaurus yangi* (Dinosauria: Theropoda)" (kivonat). *Chicago Biological Investigator* **3** (2), 20. o. .
9. Xu, X., Zheng X.-t. and You, H.-l. (2009). „A new feather type in a nonavian theropod and the early evolution of feathers". *Proceedings of the National Academy of Sciences (Philadelphia)*. DOI:10.1073/pnas.0810055106 (https://dx.doi.org/10.1073/pnas.0810055106).
10. Xu, X., Tang, Z-L., and Wang, X-L. (1999). "A therizinosauroid dinosaur with integumentary structures from China." *Nature*, **399**(6734): 350-354.
11. Paul, G.S., 2010, *The Princeton Field Guide to Dinosaurs*, Princeton University Press p. 160

12. Barsbold, R., Perle, A. (1980). „Segnosauria, a new infraorder of carnivorous dinosaurs”. *Acta Palaeontologica Polonica* **25** (2), 187–195. o.
13. Sereno, P. C.: *Stem Archosauria—TaxonSearch version 1.0* (https://web.archive.org/web/20090115093329/http://www.taxonsearch.org/Archive/stem-archosauria-1.0.php#), 2005. november 7. [2009. január 15-i dátummal az eredetiből (http://www.taxonsearch.org/Archive/stem-archosauria-1.0.php) archiválva]. (Hozzáférés: 2009. február 12.)
14. Clark, J.M., Maryanska, T., and Barsbold, R..szerk.: Weishampel, D.B., Dodson, P., and Osmólska, H.: Therizinosauroidea, *The Dinosauria*, 2nd edition, University of California Press, 151–164, 861. o. (2004)
15. Senter, P. (2007). „A new look at the phylogeny of Coelurosauria (Dinosauria: Theropoda)”. *Journal of Systematic Palaeontology*. DOI:10.1017/S1477201907002143 (https://dx.doi.org/10.1017/S1477201907002143).

Fordítás

Ez a szócikk részben vagy egészben a *Therizinosaur* című angol Wikipédia-szócikk ezen változatának (https://en.wikipedia.org/wiki/Therizinosaur?oldid=277476676) fordításán alapul. Az eredeti cikk szerkesztőit annak laptörténete sorolja fel.

További információk

Magyar nyelven

- *Dinoszauruszpark* (http://www.dinoszauruszpark.hu/theri.php). (Hozzáférés: 2008. szeptember 29.)
- *Bizarr dinoszauruszok* (http://www.origo.hu/tudomany/fold/20030325bizarr.html). (Hozzáférés: 2008. szeptember 29.)

Angol nyelven

- *Therizinosauroidae - UCMP, Berkeley* (http://www.ucmp.berkeley.edu/diapsids/saurischia/therizinosauroidea.html). (Hozzáférés: 2008. szeptember 29.)
- *Therizinosauria* (https://web.archive.org/web/20070630090350/http://www.bowdoin.edu/~dbensen/Spec/Therizinosauria-As.html#). [2007. június 30-i dátummal az eredetiből (http://www.bowdoin.edu/~dbensen/Spec/Therizinosauria-As.html) archiválva]. (Hozzáférés: 2008. szeptember 29.)